

اثر کیفیت حسابرسی بر ارقام تعهدی اختیاری و ارائه گزارش حسابرسی مشروط

حمیدرضا وکیلی فرد^۱

قدرت‌اله طالب‌نیا^۲

امید صباغیان طوسی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۱/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۹/۲۴

چکیده

به دلیل اینکه به ندرت اطلاعات درباره اندازه شرکت‌ها و تفاوت‌های شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ فهرست می‌شود، در این پژوهش هدف، بررسی این موضوع است که کیفیت حسابرسی بالا چه تاثیری بر مدیریت سود در دو گروه از شرکت‌ها دارد و این‌که چه رابطه‌ای بین ارائه گزارش مشروط و تخصص حسابرس در صنعت صاحب‌کار وجود دارد. دو مدل رگرسیون OLS و LOGIT برای بررسی اثر کیفیت حسابرسی بر ارقام تعهدی اختیاری و اثر تخصص حسابرس در صنعت بر ارائه گزارش مشروط در مورد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تعیین شده و معیار دوره تصدی حسابرس (۵ سال) را به عنوان شاخص کیفیت حسابرسی بالا، مدل تعدیل شده ارقام تعهدی اختیاری جونز را به عنوان شاخص مدیریت سود و داشتن حداقل ۷ صاحب‌کار در یک صنعت را بعنوان معیاری برای تخصص حسابرس مورد استفاده قرار گرفته است. متغیرهای به کار رفته در این پژوهش از گزارش‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تجزیه و تحلیل می‌شود. نتایج علمی پژوهشی بیان‌گر آن است که در شرکت‌های با اندازه بزرگ، دوره تصدی گری ۵ سال حسابرس به احتمال بیشتر ارقام تعهدی اختیاری را کاهش می‌دهد. از طرفی به احتمال زیاد شرکت‌هایی که از حسابرس متخصص استفاده می‌نمایند تمایل کمتری به دریافت گزارش مشروط دارند.

واژه‌های کلیدی: کیفیت حسابرسی، ارقام تعهدی اختیاری، اندازه شرکت، گزارش مشروط، تخصص حسابرس در صنعت.

۱- دانشیار، گروه آموزشی حسابداری، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، نویسنده اصلی.

۲- استادیار، گروه آموزشی حسابداری، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳- عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، مسئول مکاتبات.
OmidSabaghiyan@yahoo.com

۱- مقدمه

حسابرسی اغلب در کنار حسابداری به منظور محدود کردن مدیران از سوء استفاده از منابع تحت اختیار آنها مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین در طی قرن‌ها، حسابداری در تقسیم بازده میان گروه‌های مختلف درگیر با شرکت استفاده شده است. همچنین برای تعیین مقادیر قابل تخصیص به دارندگان حقوق در شرکت نیز از حسابداری استفاده شده است. توزیع سود نقدی بر مبنای سود حسابداری به طور اختیاری در اساننامه‌های شرکت‌ها در اوایل قرن نوزده، زمانی که شرکت‌ها شروع به استقراض کردند، قرار می‌گرفته است.

در پایان قرن نوزده در انگلیس و در پایان دهه اول قرن بیست در آمریکا، حسابداری به شکل جدید خود رشد نمود. جریان نقدی از طریق ارقام تعهدی به منظور به دست آمدن سود حسابداری در شکل امروزی خود تعدیل شد. موسسه‌های حسابرسی حرفه‌ای نیز ظهور کردند. در سال ۱۹۰۰ اکثر شرکت‌هایی که در بورس سهام لندن پذیرفته شده بودند توسط حساب‌رسان، حسابرسی شدند ولو اینکه هیچ الزام قانونی برای چنین حسابرسی وجود نداشت. مطالعه‌های انجام شده در مورد انتخاب حساب‌رسان بطور قابل توجهی در آمریکا (لی و همکاران^۱، ۲۰۰۴) و مطالعه‌های موردی در کشورهایمانند استرالیا (بتی^۲، ۱۹۸۹)، نیوزلند (فیرث و اسمیت^۳، ۱۹۹۲) و انگلستان (چانی و همکاران^۴، ۲۰۰۴) صورت گرفته که از لحاظ شرایط محیط حسابرسی تقریباً مشابه هستند. یکی از دلایل بررسی بازارهای حسابرسی در این کشورها، داشتن بازار سرمایه توسعه یافته در این آنها است. به هر حال، مطالعه‌های تجربی کمتری در مورد تصمیم‌های مربوط به انتخاب حساب‌رسان در اقتصادهای نوظهور علی‌رغم تاثیر قابل ملاحظه بر گزارشگری مالی و بازار سرمایه، صورت گرفته است. در این تحقیق پژوهشگر اثر مقایسه‌ای کیفیت حسابرسی (با معیار دوره تصدی ۵ سال) بر مدیریت سود را برای دو گروه از شرکت‌ها، شرکت‌های با اندازه کوچک و شرکت‌های با اندازه بزرگ در بورس اوراق بهادار تهران آزمون می‌کند. و سپس ارائه گزارش مشروط در کل جامعه را مورد بررسی قرار می‌دهد. محیطی که تاثیرات اساسی را محتمل هستند، بین شرکت‌های با اندازه کوچک و شرکت‌های با اندازه بزرگ است. یگانگی محیط ایران به پژوهش‌گر رخصت می‌دهد تا اثر کیفیت حسابرسی در میان دو گروه از شرکت‌ها که ساختار مالکیت متفاوت دارند، و مسئله نمایندگی، و تفاوت در انگیزه مدیران آنها و محدودیت‌های مداخله‌گر در فرآیند گزارش‌گری مالی را مقایسه کند.

با تمرکز بر بازار سرمایه ایران، اثر کیفیت حسابرسی اساساً در میان انواع عمده‌ای از شرکتها (شرکت‌های با اندازه کوچک و شرکت‌های با اندازه بزرگ) متفاوت است، پژوهش‌گر قادر است بر شرکت‌های مورد نظر در مورد تفاوت‌هایی که ممکن است ناشی از اثر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود باشد، نظارت کند. همچنین می‌تواند تفاوت‌های موجود در مدیریت سود را در بین شرکت‌های با اندازه بزرگ و شرکت‌های با اندازه کوچک حسابرسی شده توسط حساب‌رسان با کیفیت بالا و حساب‌رسان با کیفیت پایین را مقایسه نماید. دوم اینکه این مطالعه جستجو در مفاهیمی برای کاوش حسابرسی در ایران است. از اینرو اگر پژوهش‌گر در مورد همه ی شرکت‌ها به یک شکل رفتار کند، آنگاه ممکن است سهواً چنین استنتاج شود که کیفیت

حسابرسی بر مدیریت سود از طریق ارقام تعهدی اختیاری تاثیر ندارد. یافته‌های تحقیق بر اهمیت قسمت بندی نمونه‌ای مبتنی بر اندازه شرکت بعنوان اشاره بر توان احتمالی افزودن بر تجزیه و تحلیل زیر نمونه‌ای، و تفکیک کیفیت حسابرسی با معیارهای دوره تصدی و تخصص در صنعت تاکید دارد.

۲- پیشینه پژوهش

تندلو و وانسترایلین^۵ (۲۰۰۸) در پژوهشی تحت عنوان "مدیریت سود و کیفیت حسابرسی در اروپا، شرکت‌های بخش خصوصی، با در نظر گرفتن ۴ موسسه بزرگ حسابرسی به عنوان حسابرسان با کیفیت و بررسی مدیریت سود در شرکت‌های حسابرسی شده توسط این ۴ موسسه و مقایسه با مدیریت سود صورت گرفته در شرکت‌هایی که توسط غیر ۴ موسسه بزرگ حسابرسی شده اند، به این نتیجه رسیدند که بین مدیریت سود و کیفیت حسابرسی، ارتباط معنی داری وجود داشته و کیفیت بالای حسابرسی در شرکت‌هایی که دارای قوانین مالیاتی مشابه هستند، باعث کاهش در مدیریت سود می‌شود. (تندلو و وانسترایلین، ۲۰۰۸، ۶۹)

چمبرز و پابین^۶ (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان کیفیت حسابرسی و ارقام تعهدی غیرعادی به این نتیجه رسیدند، مقدار بازده عملیاتی مربوط به ارقام تعهدی غیرعادی رابطه منفی با کیفیت حسابرسی دارد. و در پژوهش دوم خود در خصوص کیفیت حسابرسی و قابلیت اتکای ارقام تعهدی به این نتیجه رسیدند که بالا بودن کیفیت حسابرس و همچنین به کارگیری قانون ساربینز-آکسلی موجب افزایش قابلیت اتکای ارقام تعهدی می‌شود. (چمبرز و پابین، ۲۰۰۸، ۲۰)

ریچاردسون^۷ (۲۰۱۰) در مطالعه‌ی خود از شرکت‌های ورشکسته کانادایی دریافت که هر چه اندازه شرکت‌های ورشکسته کانادایی بزرگتر می‌شود، آنها تمایل دارند تا حسابرسان خود را از موسسات حسابرسی داخلی کانادا به موسسات بزرگ بین‌المللی تغییر دهند. او نتیجه می‌گیرد که دلیل این کار شرکت‌های کانادایی، رسیدن به کیفیت بهتر حسابرسی است، تا بواسطه آن اطمینان حاصل کنند که ورشکستگی شرکت تا چه اندازه ناشی از عملکرد مدیران بوده است. (ریچاردسون، ۲۰۱۰، ۳۹)

تحقیق انجام شده مشترک در چین در حوزه اثر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود و ارائه گزارش مشروط توسط چن، زیان چن، لوبو و وانگ^۸ (۲۰۱۰) به این نتیجه رسید که اثر کیفیت حسابرسی بالا بر کاهش مدیریت سود برای شرکت‌های خصوصی نسبت به شرکت‌های دولتی بیشتر خواهد بود، همچنین نشان دادند بالا بودن دوره تصدی‌گری حسابرس موجب شناخت و تخصص حسابرس در صنعت صاحب‌کار مربوطه می‌شود. (چن، زیان چن، لوبو و وانگ، ۲۰۱۰، ۴۴)

مجتهد زاده و همکاران (۱۳۸۳) در پژوهشی تحت عنوان "عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی مستقل از دیدگاه حسابرسان مستقل و استفاده‌کنندگان"، ۲۴ عامل مؤثر در کیفیت حسابرسی را شناسایی کرده که مهمترین آنها عبارتند از: ۱. بازدید حسابرس مستقل شریک و مدیر ارشد از مراحل کار حسابرسی، ۲. داشتن اطلاعات کافی در مورد صنعت صاحب‌کار، ۳. اهمیت حق الزحمه حسابرسی برای مؤسسه حسابرسی. (مجتهدزاده و آقایی، ۱۳۸۳، ۷۲)

مشایخی و همکاران (۱۳۸۴) به بررسی نقش اقلام تعهدی اختیاری در مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج این پژوهش بیان‌گر آن است که در شرکت‌های مورد مطالعه در این پژوهش از طریق افزایش اقلام تعهدی اختیاری، مدیریت سود اعمال شده است. (مشایخی، مهرانی و کرمی، ۱۳۸۴، ۶۱)

حساس یگانه و همکاران (۱۳۸۴) در پژوهشی تحت عنوان "عوامل مؤثر بر استقلال و شایستگی اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران در ارائه خدمات گواهی"، به بررسی کیفیت حسابرسی پرداختند که نتیجه آن تعیین ۷ عامل مؤثر زیر جهت ارتقای کیفیت حسابرسی بود (۱) تخصص‌گرایی، (۲) کارایی حسابرسی، (۳) کشف تحریفات با اهمیت، (۴) تضاد منافع، (۵) وجود قوانین و مقررات، (۶) مکانیزم بازار و (۷) اندازه مؤسسات حسابرسی. (حساس یگانه، ۱۳۸۴، ۷۱)

۳- فرضیه‌های تحقیق

- (۱) بین اثر کیفیت حسابرسی بر اقلام تعهدی اختیاری در شرکت‌های با اندازه بزرگ نسبت به شرکت‌های با اندازه کوچک رابطه‌ی منفی بیشتری وجود ندارد.
- (۲) بین اثر کیفیت حسابرسی بر اقلام تعهدی اختیاری در شرکت‌های با اندازه بزرگ نسبت به شرکت‌های با اندازه کوچک رابطه‌ی منفی بیشتری وجود دارد.
- (۳) بین دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرس، بعد از کنترل ویژگی‌های حاکمیت شرکتی رابطه‌ی منفی وجود ندارد.
- (۴) بین دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرس، بعد از کنترل ویژگی‌های حاکمیت شرکتی رابطه‌ی منفی وجود دارد.

۴- جامعه و نمونه آماری

- جامعه آماری این تحقیق، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره ۵ ساله طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹ است. که پس از در نظر گرفتن شرایط زیر نمونه انتخاب می‌شود:
- الف) نام شرکت در تاریخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۹ در فهرست شرکت‌های پذیرفته شده در بورس درج شده باشد.
  - ب) سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد.
  - ج) شرکت سال مالی خود را طی دوره ی تحقیق تغییر نداده باشد.
  - د) جز شرکتهای واسطه‌گری مالی شامل بانک‌ها، شرکت‌های سرمایه‌گذار ی و هلدینگ نباشد. زیرا شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی کمتر از طریق اقلام تعهدی اختیاری به مدیریت سود می‌پردازند.
  - ه) یادداشت‌های توضیحی صورت‌های مالی قابل دسترسی باشد.
  - و) جز شرکت‌های تولید کننده‌ی مواد غذایی و داروئی باشد.
  - ی) گزارش حسابرس مستقل و بازرس قانونی شرکت در سال‌های مورد رسیدگی در دسترس باشد.

در نهایت، پس از حذف شرکت‌هایی که شرایط بیان شده را نداشتند، تعداد نمونه تحقیق به ۴۳ شرکت رسید.

۴-۱- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها

برای فرضیه اول از روش حداقل مربعات معمولی و روش برآورد پنل متعادل طبق مدل (۱) استفاده می‌شود:

$$|DACC_{it}| = \gamma_0 + \gamma_1 AUD_{it} + \gamma_2 SSE_{it} + \gamma_3 AUD_{it} * SSE_{it} + \gamma_4 BETA_{it} + \gamma_5 BM_{it} + \gamma_6 LEV_{it} + \gamma_7 SIZE_{it} + \gamma_8 CFO_{it} + \gamma_9 ST/PT_{it} + \gamma_{10} OWNER_{it} + \gamma_{11} GEO_{it} + \gamma_{12} INDIR_{it} + \epsilon_{it} \quad (1)$$

در اینجا $|DACC|$ قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری (شاخص مدیریت سود) تنظیم شده است. AUD ۱ برای شرکت‌های مشتری موسسات حسابرسی کیفیت بالا (با معیار دوره تصدی حسابرسی ۵ سال) و ۰ برای شرکت‌های مشتری سایر موسسات حسابرسی می‌باشد. SSE شرکت‌ها براساس میانه ارزش پرتفوی بورسی در هر سال به دو گروه کوچک و بزرگ تقسیم می‌شوند، بدین صورت که شرکت‌هایی که ارزش پرتفوی بورسی آنها کمتر از میانه باشد ۱ بعنوان شرکت کوچک و در غیر این صورت ۰ بعنوان شرکت بزرگ

$BETA$ ریسک سیستماتیک گزارش شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

BM نسبت ارزش دفتری به بازار اندازه‌گیری شده در ابتدای سال مالی.

LEV درجه‌ی اهرم مالی است، تشریح شده بعنوان مجموع بدهی‌ها تقسیم بر مجموع دارایی‌ها. اهرم مالی برای محاسبه تفاوت‌های بین روش‌های تامین مالی و به عنوان معیار ساختار سرمایه نیز در نظر گرفته می‌شود. رید و همکاران^۹ (۲۰۰۰) بیان داشتند که شرکت‌هایی که موسسات حسابرسی بزرگ را انتخاب می‌کنند تمایل دارند که اهرم مالی بالاتری را داشته باشند. شرکت‌ها با اهرم مالی بالاتر برای کاهش ظن بازار به عملکرد خود و کاهش هزینه سرمایه تمایل دارند تا حساب‌سازان با کیفیت بالاتری را انتخاب کنند.

$SIZE$ لگاریتم طبیعی ارزش بازار حقوق صاحبان سهام اندازه‌گیری شده در ابتدای سال مالی.

CFO جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی تقسیم بر مجموع دارایی‌های اول دوره است.

ST/PT ۱ اگر شرکت برای ۲ سال متوالی زیان گزارش کند و ۰ برای در غیر این صورت.

$OWNER$ درصد مالکیت نگهداری شده توسط سهامداران عمده است. متغیر مجازی نشان دهنده تمرکز مالکیت که معیاری برای ساختار مالکیت است.

$INDIR$ درصدی از اعضای غیر موظف در هیات مدیره است.

برای فرضیه دوم از روش لجیت باینری و روش برآورد پنل متعادل طبق مدل (۲) استفاده می‌شود:

$$QAO_{it} = \varphi_0 + \varphi_1 AEI_{it} + \varphi_2 SIZE_{it} + \varphi_3 LEV_{it} + \varphi_4 INV_{it} + \varphi_5 REC_{it} + \varphi_6 BM_{it} + \varphi_7 ST/PT_{it} + \varphi_8 ROA_{it} + \varphi_9 SSE_{it} + \varphi_{10} OWNER_{it} + \varphi_{11} INDIR_{it} \epsilon_{it} \quad (2)$$

در اینجا QAO ۱ اگر شرکت گزارش حسابرسی مشروط دریافت کرده باشد و در غیر این صورت ۰.
 AIE تخصص حسابرسان در صنعت، (۱ برای موسسات حسابرسی ای که حداقل ۷ صاحب کار در یک صنعت
 در هر سال رسیدگی داشته باشند و در غیر این صورت ۰).
 INV مجموع موجودی‌ها تقسیم بر مجموع دارایی‌ها.
 REC مجموع حساب‌های دریافتی تقسیم بر کل دارایی‌ها.
 ROA بازده دارایی‌ها

۵- آمار توصیفی

۵-۱- آمار توصیفی کل ارقام تعهدی

با استفاده از مدل بکر، رینولدز و فرانسویز^{۱۰} (۲۰۰۰)، اندازه (حجم) تعهدات اختیاری را $DACC$ فرض می‌کنیم، که به پیامدی از مدیریت سود منتج می‌شود. از اینرو ابتدا $TACC$ را بعنوان شاخص کل ارقام تعهدی، محاسبه نموده که شکل کلی معادله آن طبق مدل (۳) است:

$$TACC_{it}/TA_{it-1} = a_1(1/TA_{it-1}) + a_2\Delta REV_{it}/TA_{it-1} + a_3PPE_{it}/TA_{it-1} + \varepsilon_{it} \quad \text{مدل (۳)}$$

نتایج بررسی آمار توصیفی کل ارقام تعهدی جدول ۱ نشان می‌دهد که رشد اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات دارای انحراف معیار پایینی (۰,۰۰۰) می‌باشد که علت این امر می‌تواند نوسانات زیاد رشد اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات شرکت‌ها باشد که آنها را تحت تاثیر قرار داده است. همچنین ضریب کشیدگی تغییرات درآمدها (۱۲,۵۹۵) نسبت به سایر متغیرها کمتر می‌باشد که بیان‌گر این مطلب است که درآمدها، تغییرات غیر عادی کمتری نسبت به سایر متغیرها دارد.

جدول ۱- آمار توصیفی کل ارقام تعهدی

PPE/TA	REV/TA	1/TA	TACC/TA	
0.000	0.166	0.000	0.283	میانگین
0.000	0.140	0.000	0.000	میانه
0.001	1.860	0.000	60.320	ماکزیمم
-0.001	-0.880	0.000	-1.610	مینیمم
0.000	0.285	0.000	4.119	انحراف معیار
2.071	1.723	5.327	14.502	ضریب چولگی
16.876	12.595	33.377	211.882	ضریب کشیدگی
215	215	215	215	تعداد مشاهدات

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که اکثر داده‌ها در مقیاس نسبی دارای همبستگی هستند؛ دو متغیر تغییرات درآمدها و رشد اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات همبستگی مثبت و معنی‌دار با کل ارقام تعهدی دارند. که نشان می‌دهد در جامعه مورد مطالعه دو متغیر تغییرات درآمد و رشد اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرند و دارای همبستگی قوی و مثبت با کل ارقام تعهدی می‌باشند که بیان‌گر این موضوع است که رابطه‌ی بین تغییرات درآمد و رشد اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات با کل ارقام تعهدی یک رابطه‌ی قوی است.

جدول ۲ - ماتریس ضرایب همبستگی اسپیرمن و سطح معنی‌داری

تجزیه و تحلیل کواریانس: اسپیرمن بالا مورب دامنه نمونه: ۱۳۸۵-۱۳۸۹ تعداد مشاهدات معرفی شده: ۲۱۵					
PPE/TA	ΔREV/TA	I/TA	TACC/TA		
			1	همبستگی	TACC/TA
			-----	سطح معنی‌داری	
		1	-0.021	همبستگی	I/TA
		-----	0.765	سطح معنی‌داری	
	1	0.041	0.267*	همبستگی	ΔREV/TA
	-----	0.551	0.000	سطح معنی‌داری	
1	0.234*	-0.033	0.225*	همبستگی	PPE/TA
-----	0.001	0.626	0.001	سطح معنی‌داری	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۳ - محاسبه ضرایب متغیرهای کل ارقام تعهدی

متغیر وابسته: TACC/TA روش: پنل حداقل مربعات دامنه نمونه: ۱۳۸۵-۱۳۸۹ شامل: ۴ دوره				
تعداد شرکت‌ها: ۴۳			مجموع مشاهدات پنل (متعادل): ۱۷۲	
متغیرها	ضرایب	انحراف معیار ضرایب	آماره t	احتمال آماره t
I/TA	۶۴۲.۰۰۰	1812.434	0.354	0.772
ΔREV/TA	۰.۲۳۹*	0.045	5.313	0.000
PPE/TA	۶۰,۸۸۹	64.013	0.951	0.342
C	-0.040	0.002	-2.484	0.013
AR (1)	0.002		1.137	0.257
ضریب تعیین	0.180	میانگین متغیر وابسته		0.004
ضریب تعیین تعدیل شده	0.160	انحراف معیار متغیر وابسته		0.164
انحراف معیار رگرسیون	0.151	معیار آکائیک		-0.914
مجموع مربعات خطای توجیح نشده	3.808	معیار شوائب		-0.822
لگاریتم درست نمایی	83.628	معیار حنان کوئین		-0.877
آماره F	9.152	آماره دوربین واتسن		1.721
احتمال آماره F	0.000			
Inverted AR Root .00			Convergence achieved after 3 iterations	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

قابل ذکر است که در جدول ۳ فوق در خصوص رفع خود همبستگی جزئی، از تابع (1) AR برای رفع نوفه سفید استفاده گردید. براساس ضرایب متغیرها در جدول ۳-۴ معادله TAAC را می توان بدین صورت نوشت:

$$TACC_{it}/TA_{it-1} = 642(1/TA_{it-1}) + 0.239\Delta REV_{it}/TA_{it-1} + 60.889PPE_{it}/TA_{it-1} - 0.040$$

۵-۲- آمار توصیفی ارقام تعهدی اختیاری (مدیریت سود)

پس از اندازه گیری های بدست آمده برای a_1 ، a_2 ، a_3 در مدل فوق، برای اندازه گیری DACC از آن ضرایب بصورت زیر در محاسبه ارقام تعهدی اختیاری استفاده می نمایم، که شکل کلی معادله آن طبق مدل (۴) است:

$$DACC_{it} = TACC_{it}/TA_{it-1} - [\hat{a}_1(1/TA_{it-1}) + \hat{a}_2(\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it})/TA_{it-1} + \hat{a}_3 PPE_{it}/TA_{it-1}] \quad \text{مدل (۴)}$$

نتایج بررسی آمار توصیفی در جدول ۴ نشان می دهد که رشد اموال، ماشین آلات و تجهیزات دارای انحراف معیار پایینی (۰,۰۱۶) می باشد که علت این امر می تواند نوسانات زیاد رشد اموال، ماشین آلات و تجهیزات شرکتها باشد که آنها را تحت تاثیر قرار داده است. همچنین ضریب کشیدگی رشد اموال، ماشین آلات و تجهیزات (۱۷,۹۲۶) نسبت به سایر متغیرها کمتر می باشد که بیانگر این مطلب است که رشد اموال، ماشین آلات و تجهیزات، تغییرات غیر عادی کمتری نسبت به سایر متغیرها دارد. (فرانسویز و میشل، ۲۰۰۵، ۴۱۳)

جدول ۴ - آمار توصیفی متغیر وابسته ارقام تعهدی اختیاری (مدیریت سود)

PPE/TA	(ΔREV-ΔREC)/TA	1/TA	TACC/TA	DACC	
0.004	-0.042	0.057	0.283	0.060	میانگین
0.000	-0.039	0.039	0.000	0.010	میانه
0.111	3.727	0.634	60.320	9.244	ماکزیمم
-0.067	-1.387	0.003	-1.610	-0.606	مینیمم
0.016	0.340	0.085	4.119	0.633	انحراف معیار
2.144	6.101	5.322	14.502	14.317	ضریب چولگی
17.926	73.659	33.389	211.882	208.394	ضریب کشیدگی
215	215	215	215	215	تعداد مشاهدات

منبع: یافته های پژوهشگر

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که اکثر داده‌ها در مقیاس نسبتی دارای همبستگی هستند؛ دو متغیر تغییرات درآمدها و تغییرات حساب‌های دریافتنی (۰,۱۶۶-) همبستگی منفی و معنی‌دار با شاخص مدیریت سود دارند. که نشان می‌دهد در جامعه مورد مطالعه دو متغیر تغییرات درآمد و تغییرات دریافتنی‌ها بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرند و دارای همبستگی قوی و منفی با مدیریت سود می‌باشند که این روابط همانند نتایج بدست آمده از تحقیقات خارجی می‌باشد که بیان‌گر این موضوع است که رابطه‌ی بین تغییرات درآمد و دریافتنی‌ها با مدیریت سود یک رابطه‌ی قوی است. در مرحله آخر معادله‌ی اصلی قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری را که به پیامدی از مدیریت سود در جامعه آماری منتج می‌شود را در جدول ۶ محاسبه می‌نماییم.

جدول ۵ - ماتریس ضرایب همبستگی اسپیرمن و سطح معنی‌داری

تجزیه و تحلیل کوررانیس: اسپیرمن بالا مورب دامنه نمونه: ۱۳۸۹-۱۳۸۵ تعداد مشاهدات معرفی شده: ۲۱۵					
PPE/TA	(ΔREV-ΔREC)/TA	I/TA	TACC/TA	DACC	
				1	همبستگی
				-----	سطح معنی داری
			1	-0.039	همبستگی
				-----	سطح معنی داری
		1	-0.036	0.100	همبستگی
			-----	0.604	سطح معنی داری
			-0.073	-0.166*	همبستگی
	1	-0.094	0.289	0.015	سطح معنی داری
		-----	0.168	0.015	همبستگی
1	-0.134*	-0.124	0.253*	0.069	سطح معنی داری
		-----	0.050	0.317	سطح معنی داری

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۶ - محاسبه ضرایب متغیرهای اقلام تعهدی اختیاری

متغیر وابسته: DACC روش: پنل حداقل مربعات دامنه نمونه: ۱۳۸۹-۱۳۸۵ شامل: ۵ دوره تعداد شرکت‌ها: ۴۳ مجموع مشاهدات پنل (متعادل): ۲۱۵				
متغیرها	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال آماره t
TACC/TA	0.153*	0.001	128.472	0.000
I/TA	0.113*	0.048	2.338	0.020
(ΔREV-ΔREC)/TA	-0.023	0.015	-1.576	0.117
PPE/TA	0.498	0.298	1.671	0.096
ضریب تعیین	0.987	میانگین متغیر وابسته		
ضریب تعیین تعدیل شده	0.987	انحراف معیار متغیر وابسته		
انحراف معیار رگرسیون	0.072	معیار اکائیک		
مجموع مربعات خطای توجیح نشده	1.084	معیار شوارتزنز		
لگاریتم درست نمایی	263.597	معیار حتان کوئین		
آماره دوربین واتسن	2.146			

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بر اساس ضرایب متغیرها در جدول ۶ معادله $DAAC$ را می‌توان بدین صورت نوشت:

$$|DACC_{it}| = 0.153TACC_{it}/TA_{it-1} - [0.113(1/TA_{it-1}) - 0.023(\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it})/TA_{it-1} + 0.498PPE_{it}/TA_{it-1}]$$

قابل ذکر است که معادله $DACC$ فاقد ضریب ثابت (c) می‌باشد، لذا در روش برآورد پنل متعادل، مقدار آماره F در خروجی نرم افزار اقتصادسنجی ای ویوز نسخه شش مشاهده نمی‌گردد.

۵-۳- آمار توصیفی شرکت‌های با اندازه کوچک و شرکت‌های با اندازه بزرگ

در این پژوهش جزئیات آمار توصیفی فراهم شده، زیرا به ندرت اطلاعات درباره‌ی اندازه‌ی شرکت‌ها و تفاوت‌های شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ در بورس اوراق بهادار تهران فهرست می‌شود. گزارش آمارهای توصیفی درباره‌ی ویژگی‌های شرکت برای کل نمونه در جدول ۷-۴ نشان می‌دهد که میانگین ارزش $DACC$ منعکس کننده‌ی سطح مدیریت سود (0.60) و میانه آن (0.10) است. برآورد مدیریت سود، حداقل به دو دلیل در دو گروه از شرکت‌ها (کوچک و بزرگ) متفاوت است، اول نمونه‌ها مختلف‌اند زیرا تفاوت در میزان دسترسی به داده‌ها وجود دارد، دوم اینکه مدل‌ها فرضیه‌های متفاوتی را در مورد درآمدهای آینده و رشد درآمدها بوجود می‌آورند. برای اختصار در ابتدا نتایج یک متغیری را برای نمونه‌ی $DACC$ فهرست‌بندی و بحث می‌شود. این برآورد سازگار با مطالعه‌های پیشین در بازار سرمایه امریکا است. AUD حسابرسان با کیفیت بالا (با معیار دوره تصدی حسابرسان ۵ سال) در حسابرسی شرکت‌های نمونه 45.6% هستند. نه بطور شگفت‌آور (قابل ملاحظه‌ای) شرکت‌های با اندازه کوچک SSE ، اکثریت نمونه‌ی شرکت‌ها (51.2%) و شرکت‌های با اندازه بزرگ (48.8%) را در بر می‌گیرد. کنترل سهامداران عمده $OWNER$ میانگینی از 53.4% شرکت‌های نمونه است، که ساختار مالکیت خیلی زیاد را در شرکت‌های نمونه مورد بررسی منعکس می‌کند. $39/3\%$ از مدیران هیات مدیره در شرکت‌های نمونه، غیرموظف $INDIR$ (مستقل) اند. عملکردهای گوناگون و اندازه‌گیری ریسک (مثل $ROA, ST/PT, CFO, LEV, BM$ و $BETA$) نشان می‌دهد که شرکت‌های نمونه از نظر مالی سالم‌اند.

جداول ۸ و ۹ گزارش‌های آمار توصیفی (اندازه شرکت) شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ است. در آزمون هر دو فرضیه از رگرسیون تک متغیره برای متغیرهای مصنوعی که اجازه می‌دهند ضریب برآوردها برای همه‌ی شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ نوسان متفاوتی داشته باشند، استفاده شده، تمایل مدیریت سود، میانگین $DACC$ برای شرکت‌های کوچک (0.108) است که معنی دارتر نسبت به (0.09) برای شرکت‌های بزرگ می‌باشد. میانگین گزارش زبان در ۲ سال متوالی (ST/PT) برای شرکت‌های بزرگ (0.10) و برای شرکت‌های کوچک (0.055) است که ممکن است توضیح بدهد که چرا شرکت‌های بزرگ کمتر در مدیریت سود درگیر می‌باشند. این میانگین مشخص می‌کند که شرکت‌های بزرگ نسبت به شرکت‌های کوچک کم مخاطره‌تر هستند. سازگار با مخاطره آمیزی پایین‌ترشان شرکت‌های بزرگ نسبت به

شرکت‌های کوچک بترتیب دارای $BETA$ کوچک‌تر (۱,۸۹, نسبت به ۱,۲۱۱), $SIZE$ بزرگ‌تر (۲۶,۹۰۶ نسبت به ۲۵,۲۷۵) و LEV پایین‌تری (۰,۶۰۴ نسبت به ۰,۷۲۶) نسبت به شرکت‌های کوچک می‌باشند. در راستای اجرای ضوابط عملیات فوق با این‌که شرکت‌های بزرگ نسبت به شرکت‌های کوچک بترتیب از ROA بالاتر (۱۷,۸۵۵ نسبت به ۶,۷۳۵) و CFO بالاتری (۰,۲۲۰ نسبت به -۰,۴۵۳) نیز برخوردارند. حساب‌برسان با کیفیت بالا (معیار دوره تصدی ۵ سال) فقط ۴۳,۸٪ از شرکت‌های بزرگ و ۴۷,۳٪ از شرکت‌های کوچک را حسابرسی کرده‌اند. شرکت‌های بزرگ ویژگی‌های مالی مختلف و محیط‌های منظم‌کننده‌ی مختلفی نسبت به شرکت‌های کوچک دارند. اگر چه داشتن حق مالکیت در آنها قابل توجه است، این‌که چگونه حاکمیت شرکتی در شرکت‌های بزرگ باعث انتخاب حساب‌برس می‌شود خارج از هدف این مطالعه است.

جدول ۷- آمار توصیفی ویژگی‌های شرکت برای کل نمونه

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میانه	میانگین	
215	208.394	14.317	0.633	-0.606	9.244	0.010	0.060	DACC
215	1.031	0.177	0.499	0.000	1.000	0.000	0.456	AUD
215	82.700	7.629	8.410	-28.664	95.446	0.146	0.712	BETA
215	8.564	1.898	0.325	-0.007	2.103	0.346	0.435	BM
215	211.780	-14.496	4.126	-60.262	2.196	0.135	-0.124	CFO
215	2.584	0.965	0.369	8.983	10.056	9.219	9.377	GEO
215	1.773	-0.413	0.270	0.000	0.833	0.500	0.393	INDIR
215	5.099	0.414	0.174	0.104	1.366	0.655	0.666	LEV
215	1.002	-0.047	0.501	0.000	1.000	1.000	0.488	LSE
215	2.610	-0.154	0.204	0.033	0.915	0.525	0.534	OWNER
215	3.707	-0.176	10.459	-22.404	39.442	11.834	12.166	ROA
215	2.715	-0.419	1.079	23.244	27.979	26.150	26.072	SIZE
215	1.002	0.047	0.501	0.000	1.000	0.000	0.512	SSE
215	28.748	5.268	0.178	0.000	1.000	0.000	0.033	ST/PT

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۸ - آمار توصیفی شرکت‌های کوچک (SSEs)

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میانه	میانگین	
110	106.098	10.201	0.885	-0.627	9.261	0.016	0.108	DACC
110	1.012	0.109	0.502	0.000	1.000	0.000	0.473	AUD
110	42.156	5.405	11.730	-28.664	95.446	0.130	1.211	BETA
110	3.168	0.779	0.297	-0.007	1.382	0.477	0.524	BM
110	107.839	-10.332	5.757	-60.262	0.486	0.111	-0.453	CFO
110	2.584	0.965	0.370	8.983	10.056	9.219	9.377	GEO
110	1.536	-0.140	0.275	0.000	0.800	0.400	0.348	INDIR
110	5.357	1.170	0.165	0.470	1.366	0.687	0.726	LEV
110	2.007	0.077	0.206	0.194	0.915	0.532	0.556	OWNER
110	4.878	-0.974	8.343	-22.404	23.286	6.580	6.735	ROA
110	3.320	-0.633	0.801	23.244	26.898	25.397	25.275	SIZE
110	16.391	3.923	0.228	0.000	1.000	0.000	0.055	ST/PT

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۹ - آمار توصیفی شرکت‌های بزرگ (LSEs)

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میانه	میانگین	
105	39.740	-3.025	0.029	-0.217	0.134	0.006	0.009	DACC
105	1.062	0.250	0.499	0.000	1.000	0.000	0.438	AUD
105	7.083	0.250	0.885	-2.491	3.804	0.150	0.189	BETA
105	17.188	3.364	0.328	0.045	2.103	0.252	0.341	BM
105	35.235	4.585	0.256	-0.275	2.196	0.162	0.220	CFO
105	2.584	0.965	0.370	8.983	10.056	9.219	9.377	GEO
105	2.317	-0.724	0.256	0.000	0.833	0.500	0.441	INDIR
105	3.884	-0.277	0.162	0.104	1.057	0.609	0.604	LEV
105	3.059	-0.457	0.199	0.033	0.851	0.525	0.511	OWNER
105	3.247	-0.192	9.395	-12.248	39.442	17.407	17.855	ROA
105	2.280	-0.256	0.589	25.373	27.979	26.892	26.906	SIZE
105	103.010	10.100	0.098	0.000	1.000	0.000	0.010	ST/PT

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در جداول ۱۰-۱ و ۱۰-۲ و ۱۱-۱ و ۱۱-۲ بخش‌های اضافی شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ را در زیر نمونه‌های بنیادی از کیفیت حسابرسی (با معیار دوره تصدی ۵ سال) نشان می‌دهد. در جداول ۱۰-۱ و ۱۰-۲ حسابرسی شرکت‌های کوچک توسط حساب‌رسان با کیفیت بالا از کاهش (۰,۱۵۷ = ۰,۰۱۱ - ۰,۱۶۸) مدیریت سود بهره‌مند می‌شوند.

جدول ۱۰-۱- شرکت‌های کوچک مشتری حسابرسان با کیفیت

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میان	میانگین	
30	8.095	-0.489	0.064	-0.205	0.205	0.014	0.011	DACC
30	7.984	-2.235	6.818	-28.664	3.799	-0.335	-3.211	BETA
30	2.530	0.419	0.288	-0.007	1.177	0.510	0.466	BM
30	9.658	-2.363	0.198	-0.734	0.268	0.116	0.058	CFO
30	2.584	0.965	0.375	8.983	10.056	9.219	9.377	GEO
30	1.738	-0.321	0.261	0.000	0.800	0.400	0.380	INDIR
30	4.324	1.114	0.205	0.547	1.366	0.833	0.819	LEV
30	1.389	-0.087	0.213	0.360	0.908	0.655	0.637	OWNER
30	3.687	-0.818	10.353	-22.404	23.286	3.882	3.181	ROA
30	2.491	0.168	0.770	24.099	26.898	25.448	25.425	SIZE
30	4.200	1.789	0.379	0.000	1.000	0.000	0.167	ST/PT

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۱۰-۲ - شرکت کوچک مشتری حسابرسان بی کیفیت

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میان	میانگین	
80	75.469	8.547	1.040	-0.827	9.282	0.035	0.168	DACC
80	38.247	5.672	12.750	-5.239	95.446	0.228	2.869	BETA
80	3.210	0.898	0.300	0.087	1.382	0.458	0.545	BM
80	77.941	-8.770	6.751	-60.262	0.486	0.110	-0.645	CFO
80	2.584	0.965	0.371	8.983	10.056	9.219	9.377	GEO
80	1.486	-0.069	0.281	0.000	0.800	0.415	0.336	INDIR
80	2.249	0.482	0.133	0.470	1.011	0.663	0.692	LEV
80	2.191	0.068	0.197	0.194	0.915	0.513	0.525	OWNER
80	4.112	-0.612	7.077	-13.310	22.871	7.861	8.068	ROA
80	3.285	-0.877	0.810	23.244	26.442	25.295	25.219	SIZE
80	78.013	8.776	0.112	0.000	1.000	0.000	0.012	ST/PT

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۱۱۰ اثر کیفیت حسابرسی بر اقلام تعهدی اختیاری و ارائه گزارش حسابرسی مشروط

در جداول ۱۱-۱ و ۱۱-۲ چنین تفاوتی برای شرکت‌های بزرگ کمتر مشخص است. سطح مدیریت سود در شرکت‌های بزرگ با بالا و پایین کردن کیفیت حسابرسی دارای نوسان کمتر نسبت به شرکت‌های کوچک (۰,۰۰۱ و ۰,۰۱۲) است، همچنین کیفیت حسابرسی بالا مدیریت سود کمتری را برای شرکت‌های با اندازه بزرگ محتمل می‌شود. اگر چه باید احتیاط در تفسیر مفاهیم تجزیه و تحلیل‌های یک متغیری به کار گرفته شود. این باور کردنی (احتمالی) است که حسابرسان خود در گروه‌های مختلف انتخاب می‌شوند، در نتیجه رعایت تفاوت‌ها در سطح مدیریت سود ممکن است صرفاً بازتابی از تفاوت‌های اساسی در ویژگی‌های شرکت‌ها نسبت به تاثیر تفاوت‌ها در کیفیت حسابرسی باشد.

جدول ۱۱-۱ - شرکت بزرگ مشتری حسابرسی با کیفیت

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میان	میانگین	
35	22.165	-3.397	0.050	-0.254	0.135	0.003	0.001	DACC
35	4.714	0.580	1.199	-2.054	3.804	0.103	0.170	BETA
35	3.223	0.900	0.134	0.087	0.618	0.232	0.273	BM
35	2.978	-0.172	0.111	-0.094	0.429	0.171	0.188	CFO
35	2.584	0.965	0.374	8.983	10.056	9.219	9.377	GEO
35	2.619	-0.889	0.247	0.000	0.800	0.500	0.445	INDIR
35	3.145	0.809	0.184	0.333	1.057	0.564	0.592	LEV
35	2.476	-0.710	0.226	0.033	0.747	0.519	0.452	OWNER
35	4.473	-1.210	9.660	-12.248	31.753	19.151	17.073	ROA
35	2.022	-0.134	0.669	25.470	27.979	26.889	26.908	SIZE
35	33.029	5.659	0.169	0.000	1.000	0.000	0.029	ST/PT

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۱۱-۲ - شرکت بزرگ مشتری حسابرسی بی کیفیت

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میان	میانگین	
70	36.324	5.238	0.020	0.000	0.150	0.007	0.012	DACC
70	8.491	-0.618	0.686	-2.491	2.461	0.168	0.198	BETA
70	12.356	2.844	0.386	0.045	2.103	0.274	0.375	BM
70	26.227	4.037	0.303	-0.275	2.196	0.159	0.237	CFO
70	2.584	0.965	0.371	8.983	10.056	9.219	9.377	GEO
70	2.191	-0.652	0.262	0.000	0.833	0.500	0.439	INDIR
70	4.804	-1.191	0.151	0.104	0.833	0.636	0.610	LEV
70	2.405	0.050	0.179	0.198	0.851	0.554	0.540	OWNER
70	2.267	0.372	9.305	3.260	39.442	16.142	18.246	ROA
70	2.392	-0.359	0.549	25.373	27.722	26.901	26.905	SIZE
70			0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	ST/PT

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۴-۵- آمار توصیفی دریافت گزارش حسابرسی مشروط

نتایج بررسی آمار توصیفی دریافت گزارش حسابرسی مشروط جدول ۱۲ نشان می‌دهد که *INV* دارای انحراف معیار (۰,۱۲۴) پایینی می‌باشد که علت این امر می‌تواند نوسانات زیاد در موجودی کالا باشد که آن را تحت تاثیر قرار داده است. همچنین ضریب کشیدگی شرکت‌های کوچک *SSE* (۱,۰۰۲) نسبت به سایر متغیرها کمتر می‌باشد که بیان‌گر این مطلب است که شرکت‌های کوچک، تغییرات غیر عادی کمتری نسبت به سایر متغیرها دارند. همچنین در نمونه مورد بررسی ۴۳,۳٪ از شرکت‌ها گزارش حسابرسی مشروط دریافت نموده‌اند.

جدول ۱۲ - آمار توصیفی دریافت گزارش حسابرسی مشروط

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میانه	میانگین	
215	1.074	0.272	0.497	0.000	1.000	0.000	0.433	QAO
215	2.454	1.206	0.429	0.000	1.000	0.000	0.242	AEI
215	2.715	-0.419	1.079	23.244	27.979	26.150	26.072	SIZE
215	5.099	0.414	0.174	0.104	1.366	0.655	0.666	LEV
215	4.055	0.570	0.124	0.000	0.741	0.244	0.255	INV
215	2.663	0.188	0.167	0.036	0.832	0.374	0.391	REC
215	8.564	1.898	0.325	-0.007	2.103	0.346	0.435	BM
215	28.748	5.268	0.178	0.000	1.000	0.000	0.033	ST/PT
215	3.707	-0.176	10.459	-22.404	39.442	11.834	12.166	ROA
215	1.002	0.047	0.501	0.000	1.000	0.000	0.488	SSE
215	2.610	-0.154	0.204	0.033	0.915	0.525	0.534	OWNER
215	1.773	-0.413	0.270	0.000	0.833	0.500	0.393	INDIR

منبع: یافته‌های پژوهش‌گر

۶- همبستگی تک متغیره در کل نمونه

همبستگی اسپیرمن (بالا مورب) متغیرهای تحقیق برای کل نمونه در جدول ۱۳ گزارش شده است. همبستگی معنی‌دار بین کیفیت حسابرسی *AUD* و سطح مدیریت سود (-۰,۰۶۳) مشاهده نشد. این محتمل است زیرا درصد بزرگی از نمونه شامل شرکت‌های با اندازه کوچک است و اثر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود برای شرکت‌های کوچک ضعیف است.

جدول ۱۳- ماتریس همبستگی اسپیرمن متغیرهای تحقیق در کل نمونه (۲۱۵ مشاهده، شرکت - سال)

ST/PT	SSE	SIZE	OWNER	LSE	LEV	INDIR	GEO	CFO	BM	BETA	AUD	DACCI	
												1	همبستگی
												----	سطح معنی داری
											1	-0.063	همبستگی
											----	0.360	سطح معنی داری
										1	-0.096	-0.057	همبستگی
										----	0.159	0.409	سطح معنی داری
									1	0.125	0.116	0.206*	همبستگی
									----	0.067	0.089	0.002	سطح معنی داری
								1	-0.290*	-0.048	-0.085	-0.003	همبستگی
								----	0.000	0.486	0.216	0.968	سطح معنی داری
							1	-0.164*	0.141*	0.080	0.007	-0.015	همبستگی
							----	0.016	0.039	0.240	0.923	0.826	سطح معنی داری
						1	0.090	-0.022	-0.096	0.026	0.008	0.013	همبستگی
						----	0.190	0.743	0.162	0.703	0.909	0.850	سطح معنی داری
					1	-0.092	0.098	-0.323*	0.042	-0.043	0.029	0.117	همبستگی
					----	0.179	0.154	0.000	0.538	0.529	0.675	0.086	سطح معنی داری
				1	-0.292*	0.223*	0.000	0.212*	-0.358*	0.065	-0.059	-0.180*	همبستگی
				----	0.000	0.001	1.000	0.002	0.000	0.341	0.392	0.008	سطح معنی داری
			1	0.010	0.377*	-0.203*	0.013	-0.056	-0.170*	-0.016	-0.036	-0.072	همبستگی
			----	0.879	0.000	0.003	0.844	0.414	0.012	0.812	0.595	0.296	سطح معنی داری
		1	0.042	0.397*	-0.345*	0.113	0.064	0.285*	-0.497*	0.019	-0.043	-0.262*	همبستگی
		----	0.541	0.000	0.000	0.098	0.349	0.000	0.000	0.777	0.532	0.000	سطح معنی داری
	1	-0.386*	0.042	-0.407*	0.343*	-0.188*	0.000	-0.291*	0.428*	0.008	0.115	0.193*	همبستگی
	----	0.000	0.540	0.000	0.000	0.006	1.000	0.000	0.000	0.906	0.093	0.005	سطح معنی داری
1	0.188*	-0.134*	0.001	-0.188*	0.225*	-0.095	0.148*	-0.200*	0.062	-0.013	0.148*	-0.288*	همبستگی
----	0.006	0.049	0.990	0.006	0.001	0.167	0.030	0.003	0.368	0.849	0.030	0.000	سطح معنی داری

منبع: یافته‌های پژوهشگر

پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی
شماره ۲۹ / بهار ۱۳۹۵

همبستگی مثبت و معنی‌دار (۰,۱۹۳) بین $DACC$ و شرکت‌های کوچک SSE و همبستگی منفی و معنی‌دار بین $DACC$ و شرکت‌های بزرگ (۰,۱۸۰-) یافت شد، سازگار با نتایج قبلی، میانگین آن انگیزه‌ی قوی برای مدیریت سود در شرکت‌های کوچک نسبت به شرکت‌های بزرگ دارد. سازگار با نظریه و مطالعه‌ی های پژوهشی پیشین، مدیریت سود از بین متغیرهای کنترلی همبستگی مثبت و معنی‌دار با BM (۰,۲۰۶) و همبستگی منفی و معنی‌دار با $SIZE$ (۰,۲۶۲-)، ST/PT (۰,۲۸۸-) و $VOLUME$ (۰,۱۷۱-) دارد.

۷- همبستگی تک متغیره دریافت گزارش حسابرسی مشروط

جدول ۱۴ نشان می‌دهد که اکثر داده‌ها در مقیاس نسبی دارای همبستگی هستند؛ متغیرهای BM, REC و SSE که بترتیب (۰,۱۳۷)، (۰,۲۵۷) و (۰,۲۱۸) همبستگی مثبت و معنی‌دار با دریافت گزارش حسابرسی مشروط دارند. و متغیرهای $INDIR, OWNER, ROA, INV, SIZE, AEI$ که بترتیب (۰,۲۵۲-)، (۰,۲۵۶-)، (۰,۱۸۷-)، (۰,۲۸۷-)، (۰,۱۷۲-) و (۰,۱۸۶-) هستند، همبستگی منفی و معنی‌دار با دریافت گزارش حسابرسی مشروط دارند، که نشان می‌دهد در جامعه مورد مطالعه این متغیرها بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرند و دارای همبستگی قوی با دریافت گزارش حسابرسی مشروط می‌باشند.

جدول ۱۴ - ماتریس همبستگی اسپیرمن متغیرهای دریافت گزارش حسابرسی مشروط در کل

نمونه (۲۱۵ مشاهده، شرکت - سال)

INDIR	OWNER	SSE	ROA	ST/PT	BM	REC	INV	LEV	SIZE	AEI	QAO									
											1	همبستگی	QAO							
											----	سطح معنی داری								
									1	-0.252*		همبستگی	AEI							
											----	سطح معنی داری								
									1	0.320*	-0.256*	همبستگی	SIZE							
											----	سطح معنی داری								
										1	-0.345*	-0.008	-0.003	همبستگی	LEV					
											----	سطح معنی داری								
										1	-0.105	-0.068	0.069	-0.187*	همبستگی	INV				
											----	سطح معنی داری								
										1	-0.262*	-0.019	0.151*	0.047	0.137*	همبستگی	REC			
											----	سطح معنی داری								
										1	-0.161*	-0.142*	0.042	-0.497*	-0.128	0.257*	همبستگی	BM		
											----	سطح معنی داری								
										1	0.062	0.032	-0.136*	0.225*	-0.134*	0.019	0.051	همبستگی	ST/PT	
											----	سطح معنی داری								
										1	-0.297*	-0.305*	0.190*	0.144*	-0.354*	0.372*	0.130	-0.287*	همبستگی	ROA

INDIR	OWNER	SSE	ROA	ST/PT	BM	REC	INV	LEV	SIZE	AEI	QAO				
			----	0.000	0.000	0.005	0.035	0.000	0.000	0.057	0.000	سطح معنی داری			
		1	-0.385*	0.188*	0.428*	-0.122	0.053	0.343*	-0.386*	-0.248*	0.218*	همبستگی	SSE		
			----	0.000	0.006	0.000	0.073	0.437	0.000	0.000	0.001	سطح معنی داری			
		1	0.042	-0.078	0.001	-0.170*	0.066	-0.028	0.377*	0.042	0.017	-0.172*	همبستگی	OWNER	
			----	0.540	0.257	0.990	0.012	0.335	0.688	0.000	0.541	0.800	سطح معنی داری		
		1	-0.203*	-0.188*	0.226*	-0.095	-0.096	0.099	0.130	-0.092	0.113	0.182*	-0.186*	همبستگی	INDIR
			----	0.003	0.006	0.001	0.167	0.162	0.147	0.058	0.179	0.098	0.007	0.006	سطح معنی داری

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۸- آزمون فرضیه‌ها و تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۸-۱- آزمون فرضیه اول

اولین فرضیه تحقیق، در رابطه با بررسی اثر کیفیت حسابرسی بر ارقام تعهدی اختیاری می‌باشد. لذا فرضیه مقابل، به صورت زیر مطرح می‌گردد:

$H_{1,1}$ بین اثر کیفیت حسابرسی بر ارقام تعهدی اختیاری در شرکت‌های با اندازه بزرگ نسبت به شرکت‌های با اندازه کوچک رابطه‌ی منفی بیشتری وجود دارد.

جدول ۱-۱۵-۴ برآورد *OLS* از اثر کیفیت حسابرسی بر سطح مدیریت سود را خلاصه می‌کند. با مدل (۱) که ضریب *AUD* را برای یکنواختی شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ تحمیل می‌کند، شروع می‌کنیم. همبستگی معنی‌دار آماری‌ای بین کیفیت حسابرسی و سطح مدیریت سود در کل جامعه یافت نشد. $y_1 = -0.014, t = 0.331$

بعنوان یک بحث زودتر این امر محتمل است، زیرا نمونه‌ی تحقیق شامل درصد بزرگی از شرکت‌های کوچک می‌باشد، که بطور معنی‌داری دارای میانگین موزون سنگین‌تری است و با تحمیل γ_1 به یکنواخت کردن همه‌ی شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ می‌پردازیم. نتایج برای مدل بطور کامل در جدول ۱-۱۵-۴ نشان داده شده است.

در جدول ۱۵-۱-۳ که پیش‌بینی تفاوت در کاهش مدیریت سود بواسطه‌ی حسابرسان با کیفیت بالا برای همه‌ی شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ، مثبت است، ($\gamma_3 = 0.019, t = 0.385$). نتایج نشان می‌دهد که در جدول ۱۵-۱-۴ γ_2 بطور معنی‌داری نسبت به صفر بیشتر است، ($\gamma_2 = -0.040, t = 0.035$)، این موضوع مشخص می‌کند که، وقتی هر دو شرکت‌های کوچک و شرکت‌های بزرگ توسط حسابرسان با کیفیت پایین حسابرسی شوند، میانگین شرکت‌های کوچک در سطوح بالایی از مدیریت سود در گیر می‌شود. این امر با عمومیت داشتن شرکت‌های کوچک در دارا بودن از انگیزه‌ی بیشتر برای اداره‌ی عملکرد مالی نسبت به شرکت‌های بزرگ سازگار است. سرانجام یافتیم که در بین متغیرهای کنترلی سطح مدیریت سود با *SIZE*، *CFO*، رابطه‌ی منفی و معنی‌دار دارد.

در جدول ۲-۱۵ ضریب (γ_3) که سطح مدیریت سود را در شرکت‌های کوچک با کیفیت بالای حسابرسی نشان می‌دهد

0.001 ($t = 0.982$) و (γ_0) که سطح مدیریت سود را در شرکت‌های کوچک با کیفیت پایین حسابرسی نشان می‌دهد بترتیب و 0.791 ($t = 0.038$) است. این موضوع مشخص می‌کند که کیفیت حسابرسی اندکی بر جلوگیری از مدیریت سود برای شرکت‌های بزرگ تاثیر دارد. فرضیه ۱ پیش بینی کاهش بزرگی در مدیریت سود بواسطه‌ی حسابرسان با کیفیت بالا برای شرکت‌های بزرگ نسبت به شرکت‌های کوچک است. نتایج علمی پژوهشی از این فرضیه حمایت می‌کند.

در جدول ۳-۱۵ (γ_3)، سطح مدیریت سود را برای شرکت‌های بزرگ با کیفیت حسابرسی بالا نشان می‌دهد، که برابر 0.068 ($t = 0.003$) است و γ_0 که سطح مدیریت سود را برای گروه محرک نشان می‌دهد، شرکت‌های بزرگ با کیفیت حسابرسی پایین برابر 0.314 ($t = 0.036$) است. γ_1 بطور معنی‌داری نسبت به صفر بیشتر است ($t = 0.001$)، و مشخص می‌کند که حسابرسان با کیفیت بالا از مدیریت سود در شرکت‌های بزرگ جلوگیری می‌کنند.

بنابراین فرضیه $H_{1,1}$ در سطح معنی‌داری ۰.۹۵٪ و یا با خطای ۰.۵٪ مورد تأیید قرار می‌گیرد و فرضیه $H_{0,1}$ رد می‌شود. نوع رابطه منفی می‌باشد بنابراین می‌توان گفت: بین اثرکیفیت حسابرسی بر اقلام تعهدی اختیاری در شرکت‌های با اندازه بزرگ نسبت به شرکت‌های با اندازه کوچک رابطه‌ی منفی بیشتری وجود دارد.

این نتیجه با نتایج تحقیقات انجام شده در حوزه‌ی مدیریت سود در کشورهای غربی مانند: دچو و اسکاینر^{۱۱} (۲۰۰۰)، جفری آر استک^{۱۲} (۲۰۰۵)، ریچارد هاری (۲۰۰۶) و تحقیقات انجام شده در حوزه مدیریت سود در ژاپن مانند پان سی^{۱۳} (۲۰۰۸)، یاماشیتا و اتوگاوا^{۱۴} (۲۰۰۸) و تحقیق انجام شده مشترک در چین در حوزه کیفیت حسابرسی و مدیریت سود توسط چن، زیان چن، لوبو و وانگ (۲۰۱۰) سازگار است. با در نظر گرفتن اینکه اطلاعات حسابداری چیزی جز جانشین یا عنصر علی البدل برای پدیده‌های مالی نیست؛ دستکاری آنها به مدیریت این امکان را می‌دهد که به پیامی که پنداشت مردم (سهامدار یا سرمایه گذار) را درباره عملیات و نحوه عملکرد شرکت شکل می‌دهد، مسیر دلخواه بدهد. لذا به منظور مقابله با اختیارات انعطاف پذیر مدیریت باید به کنترل کیفیت در حرفه حسابرسی بمنظور جلوگیری از مدیریت سود، کشف و گزارش تحریف با اهمیت در صورت‌های مالی بها داد و از طرف دیگر به مردم نیز آموزش‌های لازم جهت تصمیم‌گیری داده شود. (جفری آر استک ، ۲۰۰۵ ، ۱۴۴)، (پان سی ، ۲۰۰۸ ، ۶۷) و (یاماشیتا و اتوگاوا ، ۲۰۰۸ ، ۵۹)

جدول ۱-۱۵ - رابطه بین کیفیت حسابرسی و ارقام تعهدی اختیاری (مدیریت سود) در کل جامعه

متغیر وابسته: DACC		روش: پنل حداقل مربعات		دامنه نمونه: ۱۳۸۵ - ۱۳۸۹		شامل: ۵ دوره	
تعداد شرکت‌ها: 43		مجموع مشاهدات پنل (متعادل): 215					
متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال آماره t			
AUD	-0.014	0.015	-0.974	0.331			
SSE	-0.040*	0.019	-2.117	0.035			
AUD*SSE	0.019	0.021	0.870	0.385			
BETA	0.001	0.001	0.927	0.355			
BM	-0.028	0.018	-1.588	0.114			
LEV	-0.059	0.037	-1.612	0.108			
SIZE	-0.017*	0.008	-2.258	0.025			
CFO	-0.152*	0.001	-124.045	0.000			
ST/PT	-0.028	0.032	-0.895	0.372			
OWNER	-0.002	0.027	-0.058	0.954			
GEO	0.002	0.014	0.120	0.904			
INDIR	-0.030	0.020	-1.528	0.128			
C	0.566	0.231	2.449	0.015			
ضریب تعیین	0.987	میانگین متغیر وابسته		0.060			
ضریب تعیین تعدیل شده	0.987	انحراف معیار متغیر وابسته		0.633			
انحراف معیار رگرسیون	0.073	معیار آکائیک		-2.336			
مجموع مربعات خطای توجیح نشده	1.079	معیار شوارتتز		-2.132			
لگاریتم درست نمایی	264.137	معیار حنان کوئین		-2.254			
آماره F	1320.120	آماره دوربین واتسن		2.150			
احتمال آماره F	0.000						

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۲-۱۵ - رابطه بین کیفیت حسابداری و ارقام تعهدی اختیاری (مدیریت سود) در شرکت‌های کوچک

متغیر وابسته: DACC		روش: پنل حداقل مربعات		دامنه نمونه: ۱۳۸۵-۱۳۸۹		شامل: ۵ دوره	
تعداد شرکت‌ها: ۲۲		مجموع مشاهدات پنل متعادل: ۱۱۰		انحراف معیار		احتمال آماره t	
متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال آماره t	متغیر	ضرایب	انحراف معیار
AUD	0.006	0.057	0.101	0.920			
SSE	-0.009	0.035	-0.252	0.802			
AUD*SSE	0.001	0.060	0.022	0.982			
BETA	0.001	0.001	1.337	0.184			
BM	-0.091*	0.033	-2.767	0.007			
LEV	-0.047	0.064	-0.737	0.463			
SIZE	-0.032*	0.012	-2.633	0.010			
CFO	-0.153*	0.001	-110.361	0.000			
ST/PT	-0.048	0.041	-1.162	0.248			
OWNER	0.032	0.043	0.750	0.455			
GEO	0.017	0.022	0.780	0.438			
INDIR	-0.074*	0.031	-2.434	0.017			
C	0.791	0.375	2.106	0.038			
ضریب تعیین	0.992	میانگین متغیر وابسته		0.108			
ضریب تعیین تعدیل شده	0.991	انحراف معیار متغیر وابسته		0.885			
انحراف معیار رگرسیون	0.082	معیار آکائیک		-2.052			
مجموع مربعات خطای توجیح نشده	0.653	معیار شوانتز		-1.733			
لگاریتم درست نمایی	125.874	معیار حنان کوئین		-1.923			
آماره F	1047.683	آماره دوربین واتسن		2.385			
احتمال آماره F	0.000						

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۳-۱۵ - رابطه بین کیفیت حسابرسی و ارقام تعهدی اختیاری (مدیریت سود) در شرکت‌های بزرگ

متغیر وابسته: DACC روش: پنل حداقل مربعات دامنه نمونه: ۱۳۸۹-۱۳۸۵ شامل: ۵ دوره				
تعداد شرکت‌ها: ۲۱ مجموع مشاهدات پنل متعادل: ۱۰۵				
متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال آماره t
AUD	-0.068*	0.021	-3.273	0.001
LSE	-0.013	0.015	-0.878	0.382
AUD*LSE	0.068*	0.022	3.095	0.003
BETA	0.004	0.004	1.008	0.316
BM	0.004	0.010	0.398	0.692
LEV	-0.010	0.022	-0.466	0.643
SIZE	-0.009	0.005	-1.607	0.111
CFO	0.009	0.012	0.772	0.442
ST/PT	0.029	0.035	0.835	0.406
OWNER	0.005	0.018	0.269	0.789
GEO	-0.006	0.008	-0.774	0.441
INDIR	0.011	0.013	0.810	0.420
C	0.314	0.147	2.128	0.036
ضریب تعیین	0.166	میانگین متغیر وابسته		
ضریب تعیین تعدیل شده	0.057	انحراف معیار متغیر وابسته		
انحراف معیار رگرسیون	0.028	معیار آکائیک		
مجموع مربعات خطای توجیح نشده	0.075	معیار شوانتر		
لگاریتم درست نمایی	231.637	معیار حنان کوئین		
آماره F	1.525	آماره دوربین واتسن		
احتمال آماره F	0.029			

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بر اساس ضرایب متغیرها در جدول ۱-۱۵ مدل /DACC/ را می‌توان بدین صورت نوشت، که نشان دهنده‌ی رابطه بین کیفیت حسابرسی و ارقام تعهدی اختیاری برای شرکت‌های بزرگ و شرکت‌های کوچک با استفاده از مدل رگرسیون OLS زیر است:

$$|DACC_{it}| = 0.566 - 0.014AUD_{it} - 0.040SSE_{it} + 0.019AUD_{it} * SSE_{it} + 0.001BETA_{it} - 0.028BM_{it} - 0.059LEV_{it} - 0.017SIZE_{it} - 0.152CFO_{it} - 0.028ST/PT_{it} - 0.002OWNER_{it} + 0.002GEO_{it} - 0.030INDIR_{it}$$

نتایج حاصل از رگرسیون زمانی قابل اتکاست که رگرسیون برازش شده در کل معنی‌دار باشد. برای معنی‌دار بودن رگرسیون از ضریب تعیین تعدیل شده استفاده می‌شود که مطابق داده‌های جدول ۱-۱۵،

ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر ۰,۹۸۷ است، بنابراین می‌توان گفت شاخص نیکویی برازش مدل، یعنی ضریب تعیین تعدیل شده معنی‌دار است و در نتیجه رگرسیون معنی‌دار است. معنادار بودن آماره به این معناست که همبستگی محاسبه شده، با درجه معینی از اطمینان، با صفر تفاوت دارد. چنانچه ضریب همبستگی محاسبه شده به طور معناداری با صفر تفاوت نداشته باشد، باید فرض کرد که بین متغیرهای مورد مطالعه همبستگی وجود ندارد، یا اینکه اندازه نمونه انتخاب شده به اندازه کافی برای نشان دادن این همبستگی بزرگ نیست. مشاهده گردید که در کل، معادله رگرسیون قابل برآورد است. ضریب تعیین نشان می‌دهد که ۹۸,۷٪ از تغییرات متغیر وابسته اقلام تعهدی اختیاری (مدیریت سود) را می‌توان به وسیله‌ی متغیرهای مستقل (کیفیت حسابرسی (با معیار دوره تصدی ۵ سال)، اندازه شرکت و سایر متغیرهای کنترلی توضیح داد، بنابراین متغیرهای مستقل ۹۸,۷٪ از تغییرات مدیریت سود را پیش‌بینی می‌کنند. لازم به ذکر است که در مدل (۱) قصد آرایه مدلی برای پیش‌بینی نیست اما با توجه به بالا بودن ضریب تعیین در مدل فوق می‌توان پیش‌بینی دقیقی نمود. همچنین مطابق با نتایج جدول ۱-۱۵ مقدار آماره F با $Prob < 0.05$ بیان‌گر خطی بودن مدل رگرسیون با اطمینان ۹۵٪ بوده و مقدار آماره دوربین واتسن ۲,۱۵۰ بیانگر عدم خود همبستگی مرتبه اول در مدل می‌باشد. همچنین نزدیک بودن مقادیر آماره‌های شوارتز بیزن، آکائیک و حنا کوئین به همدیگر، بیانگر این موضوع است که جدول ۱-۱۵ بهترین مدل انتخابی است.

۸-۲- آزمون فرضیه دوم

دومین فرضیه تحقیق، در رابطه با دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرس (تخصص در صنعت) می‌باشد. لذا فرضیه مقابل، به صورت زیر مطرح می‌گردد:

$H_{1,2}$ بین دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرس، بعد از کنترل ویژگی‌های شرکت رابطه‌ی منفی وجود دارد.

جدول ۱۶ برآورد رگرسیون *Logit* مدل (۲) نتایج بین دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرس را خلاصه می‌کند. تخصص حسابرس در صنعت بعنوان معیار حسابرس با کیفیت بالا در نظر گرفته شده است. اگر یک حسابرس حداقل ۷ مشتری در یک صنعت داشته باشد، عقیده داریم که این موضوع بعنوان تخصص در صنعت است (کراسول، فرانسیز و تیلور^{۱۵} (۱۹۹۵) و بالسام، کریشان و یانگ^{۱۶} (۲۰۰۰)). همبستگی منفی و معنی‌داری بین دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرس (با معیار تخصص حسابرس در صنعت) مشاهده شد، که می‌توان آن را چنین تفسیر کرد که موسسه حسابرسی که فاقد تخصص در صنعت است، به احتمال زیاد گزارش خود را مشروط می‌کنند. زیرا، ظرفیت موسسات حسابرسی متخصص در صنعت را برای کشف اشتباهات و تقلب‌ها ندارند و مشروط کردن گزارش، یک استراتژی محافظه کارانه برای جبران این کمبود ظرفیت است، بنابراین هر چه حسابرس در یک صنعت متخصص تر باشد به احتمال بیشتر تمایل کمتری به ارائه گزارش حسابرسی مشروط به صاحب‌کاران خود در آن صنعت دارد. و سرانجام متغیرهای کنترلی در جدول ۱۶-۴ که از قبل پیش‌بینی شده بودند، ترتیب اثر داده شده و

رابطه مستقیم و معنی‌دار و ROA و ST/PT رابطه منفی و معنی‌دار با دریافت گزارش حسابرسی مشروط دارند. همچنین دو متغیر حاکمیت شرکتی $OWNER$ و $INDIR$ (نشان دهنده ویژگی‌های شرکت) که بیان‌گر این موضوع است که سهامداران عمده و اعضای غیرموظف در هیات مدیره نیز به احتمال بیشتر تمایل کمتری به دریافت گزارش مشروط دارند که این موضوع نیز از فرضیه حمایت می‌کند.

نتایج آزمون والد در جدول ۱۷ نیز نشان می‌دهد که قیود اعمال شده، بر ضرایب تخمین زده شده با توجه به مقدار آماره F با آلفای 0.05 ، 0.007 و آماره کای اسکور با آلفای 0.05 ، 0.006 ، با درجه آزادی یک و اطمینان 95% معنی‌دار است. بنابراین فرضیه $H_{1,2}$ در سطح معنی‌داری 95% و یا با خطای 5% مورد تأیید قرار می‌گیرد و فرضیه $H_{0,2}$ رد می‌شود. نوع رابطه منفی می‌باشد بنابراین می‌توان گفت بین دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرسی، بعد از کنترل ویژگی‌های حاکمیت شرکتی رابطه‌ی منفی وجود دارد. این نتایج با تحقیق انجام شده مشترک در چین در حوزه دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرسی توسط چن، زیان چن، لوبو و وانگ (۲۰۱۰) سازگار است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد صاحبکارانی که حسابرسی متخصص در صنعت (اعم از سازمان حسابرسی و سایر مؤسسات حسابرسی) انتخاب کرده‌اند، تمایل چندانی به دریافت گزارش مشروط از خود نشان نمی‌دهند. علت این موضوع می‌تواند دو دلیل زیر باشد: ۱) این قبیل موسسه‌ها یا کار خود را به درستی انجام داده‌اند و یا طبق قوانین و مقررات ملزم به استفاده از خدمات آنها هستند (دلایل مثبت) و یا ۲) تخصص حسابرسی در صنعت جانشین حسن شهرت حسابرسی است و این قبیل موسسه‌ها با عدم ارائه گزارش مشروط، به دنبال حفظ مشتریان خود هستند (دلیل منفی). با توجه به مطالب فوق ملاحظه می‌شود که عدم دریافت گزارش مشروط تحت تأثیر عوامل غیر حسابداری از جمله وجود سهامداران عمده در ترکیب سهام شرکت‌ها نیز قرار دارد.

جدول ۱۶- دریافت گزارش مشروط و کیفیت حسابرسی

متغیر وابسته: QAO روش: لجیت باینری دامنه نمونه: ۱۳۸۵-۱۳۸۹				
تعداد مشاهدات معرفی شده: 215 ML - (Quadratic hill climbing)				
متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره z	احتمال آماره z
AEI	-1.020*	0.440	-2.319	0.020
SIZE	-0.226	0.237	-0.954	0.340
LEV	-2.986	1.777	-1.681	0.093
INV	-2.103	1.443	-1.457	0.145
REC	4.201*	1.130	3.718	0.000
BM	0.245	0.630	0.388	0.698
ST/PT	-1.453*	0.719	-2.021	0.043
ROA	-0.106*	0.036	-2.964	0.003
SSE	-0.129	0.509	-0.254	0.799
OWNER	-2.386*	0.867	-2.751	0.006
INDIR	-1.255*	0.654	-1.918	0.05۰
C	9.726	6.790	1.432	0.152

متغیر وابسته: QAO روش: لجیت باینری دامنه نمونه: ۱۳۸۵ - ۱۳۸۹ تعداد مشاهدات معرفی شده: 215 ML - (Quadratic hill climbing)				
متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره z	احتمال آماره z
ضریب تعیین مک فادن	0.230	میانگین متغیر وابسته	0.433	
انحراف معیار متغیر وابسته	0.497	انحراف معیار رگرسیون	0.434	
معیار آکائیک	1.166	مجموع مربعات خطای توجیح نشده	38.307	
معیار شوارتزن	1.354	لگاریتم درست نمایی	-113.294	
معیار حنان کوئین	1.242	لگاریتم درست نمایی باقیمانده	-147.065	
آماره LR	67.542	میانگین لگاریتم درست نمایی	-0.527	
احتمال آماره LR	0.000			
مشاهدات متغیر وابسته = ۰	122	کل مشاهدات	215	
مشاهدات متغیر وابسته = ۱	93			
Convergence achieved after 6 iterations QML (Huber/White) standard errors & covariance				

منبع: یافته‌های پژوهشگر

لازم به ذکر است که در جدول ۱۶ جهت رفع هر گونه ناهمسانی واریانس، برآورد براساس هابر/ وایت انجام شده است. براساس ضرایب متغیرها در جدول ۱۶ مدل QAO را می‌توان بدین صورت نوشت: که نشان دهنده‌ی رابطه بین دریافت گزارش مشروط و کیفیت حسابرس، بعد از کنترل ویژگی‌های شرکت با استفاده از برآورد مدل لجیت باینری است:

$$QAO_{it} = -1.020AEI_{it} - 0.226SIZE_{it} - 2.986LEV_{it} - 2.103INV_{it} + 4.201REC_{it} + 0.245BM_{it} - 1.453ST/PT_{it} - 0.106ROA_{it} - 0.129SSE_{it} - 2.386OWNER_{it} - 1.225INDIR_{it} - 9.726$$

آزمون والد جدول ۱۷- قیود اعمال شده، بر ضرایب مدل (۲)

آزمون: Wald			
معادله: QAO			
آزمون آماری	ارزش	درجه آزادی	احتمال آماره
آماره F	7.416	(1, 203)	0.007
کای - دو	7.416	1.000	0.006

Null Hypothesis Summary:		
Normalized Restriction (= 0)	ارزش	انحراف معیار
$-1 + C(1) + C(2) + C(3) + C(4) + C(5) + C(6) + C(7) + C(8) + C(9) + C(10) + C(11)$	-8.217	3.017
Restrictions are linear in coefficients.		

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۹- بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر در فرضیه اول با تحقیق‌های صورت پذیرفته در حوزه مدیریت سود در کشورهای غربی مانند: دچو و اسکاینر، (۲۰۰۰)، جفری آر استک، (۲۰۰۵)، ریچارد هاری، (۲۰۰۶) و تحقیق‌های انجام شده در حوزه مدیریت سود در ژاپن مانند پان سی، (۲۰۰۸)، یاماشیتا و اتوگاوا، (۲۰۰۸) و تحقیق انجام شده مشترک در چین در حوزه کیفیت حسابرسی و مدیریت سود توسط چن، زیان چن، لوبو و وانگ، (۲۰۱۰) و افرادی همانند بکر و همکاران، (۲۰۰۰) که در تحقیق‌های خود در شرکت‌های دولتی و غیر دولتی به این نتیجه رسیدند که کیفیت حسابرسی احتمال وقوع مدیریت سود را کاهش می‌دهد و دیفاند و جیانبالوو^{۱۷}، (۱۹۹۸)، بتی و هاریس^{۱۸}، (۱۹۹۸)، بتی و پترونی^{۱۹}، (۲۰۰۲)، کاپنز و پیک^{۲۰}، (۲۰۰۵) و بورستالر و دیگران^{۲۱}، (۲۰۰۴) که نتیجه گرفتند که کیفیت حسابرسی با مدیریت سود در شرکت‌های خصوصی رابطه‌ی معکوس دارد و نتایج تحقیق ژائو و ایلدر^{۲۲}، (۲۰۰۲) که نشان داد شرکت‌هایی که توسط پنج موسسه‌ی بزرگ حسابرسی رسیدگی شدند دارای مدیریت سود کمتری هستند، سازگار است. و فرضیه اول در سطح معناداری ۹۵٪ مورد تأیید قرار گرفت.

نتایج پژوهش حاضر در فرضیه دوم با تحقیق انجام شده مشترک در چین در حوزه دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرس توسط چن، زیان چن، لوبو و وانگ که نشان دادند صاحبکارانی که حسابرس متخصص در صنعت انتخاب کرده‌اند، تمایل چندانی به دریافت گزارش مشروط از خود نشان نمی‌دهند، فرگوسن و استاکس^{۲۳}، (۲۰۰۲)، ژائو و ایلدر، (۲۰۰۲)، بالسام و همکاران، (۲۰۰۰) جول و جاب و هاگتون^{۲۴}، (۲۰۰۵) در تحقیق خود برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی علاوه بر اندازه موسسه حسابرسی از تخصص موسسه حسابرسی در صنعت صاحبکار نیز استفاده کردند و معتقد بودند موسسه‌های حسابرسی-ای که در صنعت صاحبکار تخصص داشته باشند، با کیفیت بیشتری به حسابرسی آن می‌پردازند، دی آنجلو^{۲۵}، (۱۹۸۱) بیان کرد که بیشتر تحقیق‌های انجام گرفته در زمینه‌ی کیفیت حسابرسی نشان می‌دهند که هم از نظر کاربران صورتهای مالی و هم از نظر شرکت‌هایی که حسابرس را انتخاب می‌کنند، کیفیت حسابرسی موسسه‌های بزرگ و کوچک با هم تفاوت دارد. موسسه‌های حسابرسی بزرگ، شهرت زیادی دارند که باید در ارائه اظهار نظر حسابرسی حفظ شود و کراسول و دیگران، (۲۰۰۲) معتقدند که موسسه‌های حسابرسی کوچک، به احتمال زیاد گزارش خود را مشروط می‌کنند. زیرا، ظرفیت موسسه‌های

بزرگ را برای کشف اشتباهات و تقلب‌ها ندارند و مشروط کردن گزارش، یک استراتژی محافظه کارانه برای جبران این کمبود ظرفیت است، سازگار است و فرضیه دوم در سطح معناداری ۹۵٪ مورد تأیید قرار گرفت. با توجه به نتایج حاصل از فرضیه اصلی اول مبنی بر بین اثرکیفیت حسابرسی بر اقلام تعهدی اختیاری در شرکت‌های با اندازه بزرگ نسبت به شرکت‌های با اندازه کوچک رابطه‌ی منفی بیشتری وجود دارد، که مورد تأیید واقع گردید. پیشنهاد می‌گردد که سرمایه‌گذاران زمان انجام تصمیمات سرمایه‌گذاری، عوامل تأثیرگذار بر کاهش مدیریت سود، مانند اندازه شرکت و کیفیت حسابرسی را مورد بررسی قرار داده و تأثیر آن بر میزان قابلیت اتکا اطلاعات ارائه شده توسط شرکت‌ها را مدنظر قرار دهند و اقدام به خرید سهام نمایند که دستکاری سود در آن کمتر و امکان افزایش کسب سود از طریق EPS بالاتر یا افزایش ارزش سهام بیشتر گردد. با توجه به نتایج حاصل از فرضیه دوم مبنی بر بین دریافت گزارش حسابرسی مشروط و کیفیت حسابرس، بعد از کنترل ویژگی‌های حاکمیت شرکتی رابطه‌ی منفی وجود دارد، که مورد تأیید واقع گردید. پیشنهاد می‌گردد که تحلیل‌گران مالی در زمان تحلیل صورت‌های مالی شرکت‌ها، نوع اظهار نظر حسابرس، اعتبار حرفه‌ای و تخصص وی در صنعت خاص را مورد بررسی قرار داده و تأثیر آن بر میزان قابلیت اتکا اطلاعات ارائه شده توسط شرکت‌ها را مدنظر قرار دهند. همچنین سرمایه‌گذاران موضوع حاکمیت شرکتی را مدنظر داشته باشند و اقدام به خرید سهام شرکت‌هایی نمایند که حاکمیت شرکتی در آنها قوی‌تر باشد، چرا که این امر سبب کنترل بیشتر بر مدیریت برای جلوگیری از رفتارهای فرصت طلبانه می‌شود.

فهرست منابع

- ۱) حساس یگانه، یحیی و علی جعفری، (۱۳۸۴)، "عوامل مؤثر بر استقلال و شایستگی اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران در ارائه خدمات گواهی"، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره ۱۱، تابستان و پاییز، صص ۷۱.
- ۲) صباغیان طوسی، امید، (۱۳۹۱)، "اثر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود و هزینه حقوق صاحبان سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با اندازه کوچک و بزرگ" پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس.
- ۳) مجتهدزاده، ویدا و پروین آقایی، (۱۳۸۳)، "عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی مستقل از دیدگاه حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۸، زمستان، صص ۵۳ - ۷۶.
- ۴) مشایخی، بیتا، ساسان مهرانی، کاوه مهرانی و غلامرضا کرمی، (۱۳۸۴)، "نقش اقلام تعهدی اختیاری در مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۲، زمستان، صص ۶۱-۷۴.
- 5) Chambers D, Payne J.,(2008,) "Audit Quality and the Accrual Anomaly. Working Paper", Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1136787>.
- 6) Francis J, Micheal S. A ,(2005), "Re-examination of the Persistence of Accruals and Cash Flows", Journal of Accounting and Economics; 43.PP. 413-45

- 7) Hanwen Chen & Jeff Zeyun Chen & Gerald J. Lobo & Yanyan Wang ,(2010),".Effects of Audit Quality on Earnings Management and Cost of Equity Capital: Evidence from China", Electronic Copy Available at: <http://ssrn.com/abstract=1105539>
- 8) Jeffrey R.Stokes, (2005), "Dynamic Cash Discount When Sales Volume is Stochastic", PP.144-160
- 9) Pan.C., (2008), "Real Activities Earnings Management by Japanes Firms to Avoid Losses".LEC-Tokyo.
- 10) Penman, S.H. ,(2010), "Financial Statement Analysis and Security Valuation", New York, NY: McGraw Hill/Irwin.
- 11) Richardson Alan J. ,(2010), "Auditor Switching and the Great Depression", Accounting Historians Journal, Vol. 33, No. 2 , PP. 39-62
- 12) Yamashita, H., and K. Otogawa, (2008), "Do Japanese Firms Manage Earnings in Response to Tax Rate Reductions in the Late 1990", Journal of Management Accounting , Japan 16, PP. 41- 59

یادداشت‌ها

1. Lee et al
2. Betti
3. Fers & Smit
4. Chani et al
5. Tandelo & Wanstreilen
6. Chambers D, Payne J
7. Roychowdhury. S
8. Hanwen Chen & Jeff Zeyun Chen & Gerald J. Lobo & Yanyan Wang
9. Reed et at
10. Beyker, Reynolds & Francis
11. Dechow & skayner
12. Jefry. R. stek
13. Pan.C.
14. Yamashita, H., and K. Otogawa
15. Cerasol, Francis & Taylor
16. Balsam, Krishnan & Yang
17. Difund & Jianbalow
18. Betty & Hariss
19. Betty & Petrony
20. Capens & Pice
21. Bourstayler et al
22. Jaow & Eldear
23. Fergosen & Stags
24. Johl, Jubb and Houghton
25. De Angelo